

Doel Tour de Force:

Meer kinderen op de fiets

Karin Broer

Ieder Nederlands kind heeft een fiets en leert fietsen. Dat denken we nog steeds, maar het klopt niet. Er zijn scholen waar maar een paar fietsen op het schoolplein staan. Eén van de doelstellingen van de Tour de Force is het gericht stimuleren van fietsen bij groepen waar het fietsgebruik achterblijft, zoals bij kinderen en migrantenvrouwen in de grote steden. Een onderwerp dat bij steeds meer overheden gaat leven, signaleert wegkapitein Hugo van der Steenhoven.

Foto: Debbie Kleijn

In sommige wijken wordt aanmerkelijk minder gefietst. Kinderen groeien er op zonder fiets en leren niet of nauwelijks fietsen. Een signaal hiervan is de groeiende afname van het aantal deelnemers aan het praktisch verkeersexamen. Landelijk doet 74 procent van de scholen mee aan het praktisch verkeersexamen, maar in Rotterdam is dat maar 40 procent (en in 2016 was dat zelfs maar 15 procent). Dat heeft veel te maken met de scholen voor wie de organisatie ervan geen prioriteit heeft, maar ook met gebrekkige fietsvaardigheid en gering fietsbezit.

Harde cijfers over fietsvaardigheid onder kinderen zijn er overigens niet. Daarom heeft CROW-Fietsberaad, in het kader van de Tour de Force, onlangs onderzoeksbureau Labyrinth opdracht gegeven om in acht gemeenten de verschillen in fietsvaardigheid en fietsbezit in beeld te brengen tussen scholen in wijken met diverse sociaaleconomische achtergronden.

Hugo van der Steenhoven:
'Het is heel lang een blinde vlek geweest, maar in wijken als Overvecht in Utrecht, Rotterdam Zuid of Amsterdam West wordt gewoon minder gefietst.'

Hugo van der Steenhoven is weggapitein voor de doelstelling van de Tour de Force om via gerichte fietsstimulering het fietsgebruik te verhogen. Van der Steenhoven: 'Het is heel lang een blinde vlek geweest, maar in wijken als Overvecht in Utrecht, Rotterdam Zuid of Amsterdam West wordt gewoon minder gefietst. Toen ik hier zo'n anderhalf jaar geleden mee begon, was daar weinig oog voor. In het begin heb ik moeten praten als Brugman om mensen ervan te overtuigen dat fietsbezit en fietsvaardigheid lang niet zo vanzelfsprekend zijn als iedereen denkt.'

Fietsen op Zuid

Van der Steenhoven was toen al in Rotterdam betrokken bij het programma Fietsen op Zuid dat in 2016 van start ging als samenwerking tussen de gemeente Rotterdam, onderzoeksgroep Drift, welzijnsorganisatie Sezer en de Fietsersbond. Van der Steenhoven: 'Op Rotterdam Zuid zie je op sommige schoolpleinen maar drie fietsen staan. De helft van de kinderen heeft geen fiets en de andere helft heeft wel een fiets maar die is vaak in zo'n slechte staat dat je liever niet wilt dat er op gefietst wordt.'

Op Rotterdam Zuid wonen veel migrantengezinnen, soms tweede of derde generatie, die geen fietscultuur hebben. Maar er zijn ook scholen waar nauwelijks gefietst wordt met veel witte kinderen, merkte Van der Steenhoven. 'In Arnhem, waar nu de campagne 'Heel Gelderland Fietst' (zie onder) is gestart, kwam ik in contact met een schooldirecteur die een

Verschillen in fietsbezit

Er zijn duidelijk verschillen in fietsbezit tussen arm en rijk. Nederlanders met een hoog inkomen hebben een fietsbezit van 90 procent. Bij Nederlanders met een laag inkomen is dat 79 procent. In sommige wijken in Amsterdam is het fietsbezit 72 procent, onder lage inkomens in Den Haag 62 procent en in Rotterdam Zuid 58 procent.

klas had met zowel veel vluchtelingen als witte Nederlanders, en geen van beide groepen fietsten. In Rotterdam Zuid zie je ook dat het niet-fietsen wordt overgenomen door witte kinderen. In deze witte gezinnen is vaak veel aan de hand: armoede, schulden. Ouders vinden fietsen niet belangrijk, die zijn bezig met overleven.'

Complex

Om een verandering teweeg te brengen is alleen fietsles of zorgen dat er fietsen zijn, niet genoeg. Van der Steenhoven: 'Het is behoorlijk complex. Het is eigenlijk het verhaal van het fietssysteem.' Van der Steenhoven doelt op het rapport dat hij samen met Rob van der Bijl schreef over vervoersarmoede. Daaruit bleek dat hoewel de fiets een heel toegankelijk goedkoop vervoermiddel lijkt, er toch veel obstakels zijn om deel te nemen aan het 'fietssysteem'. Om te kunnen fietsen heb je een fiets nodig, maar bijvoorbeeld ook geld of mogelijkheden om de fiets te repareren. 'Sommige mensen durven niet naar een fietsmaker te gaan, want straks kost het 50 euro en dat hebben ze niet.' Om te fietsen moet je een zekere conditie hebben, motorisch vaardig zijn, maar ook je kunnen oriënteren. In sommige culturen is fietsen voor vrouwen not done. Bovendien is de perceptie van veiligheid een groot obstakel. Van der Steenhoven kreeg in Rotterdam Zuid heel veel verhalen te horen over ongelukken en bijna-ongelukken. 'Ouders die fietsen een heel gevaarlijke

onderneming vinden, zullen hun kinderen niet snel aanmoedigen te gaan fietsen.'

Om kinderen uit deze wijken op de fiets te krijgen, zijn maatregelen op meerdere vlakken nodig. Van der Steenhoven: 'Je moet op verschillende gebieden iets organiseren: fietsles en fietsen, maar ook de verkeersveiligheid rond scholen aanpakken.' Op Rotterdam Zuid werd samen met de BMX-school en wielploeg Delta Cycling het fietsen op een aantrekkelijke manier aangeboden. Ook werden ouders bij het fietsen betrokken; zo kregen 450 vrouwen van allochtone afkomst fietsles.

Een belangrijke les van Fietsen op Zuid was om samen te werken met een organisatie die de doelgroep goed kent en deze weet te bereiken. Zorg dat het onderwerp bij die organisaties op de agenda staat. Op Zuid was onder andere Sezer, een organisatie gespecialiseerd in diversiteit, een belangrijke partner.

Het programma Fietsen op Zuid, dat eind dit jaar ten einde loopt, krijgt waarschijnlijk een vervolg, verwacht Ger Lulofs, beleidsmedewerker verkeersveiligheid van de gemeente Rotterdam. De gemeente is bezig om een nieuwe fietsvisie te schrijven. Lulofs: 'De problemen die er op Rotterdam Zuid zijn, zijn er ook in Delfshaven en Crooswijk. We willen het liefst van Fietsen op Zuid, Fietsen Rotterdam of Fietsen 010 maken. Met als doelstelling dat ieder kind in Rotterdam een

In de Haagse Sporttuin Schilderswijk wordt fietsles gegeven aan scholieren.

Dominique Keupers, gymleerkracht in Rotterdam Zuid

Was vorig jaar betrokken bij het project Fietsen op Zuid op de Theresiaschool in de wijk Bloemhof.

Foto: Debbie Kleijn

Wat is er gebeurd in het kader van dit project?

'Kinderen hebben fietsles gekregen op BMX-fietsen, er was theorieles over verkeer. Groep 7 en 8 hebben samen met een architect maquettes gemaakt voor een veilige schoolomgeving. We hebben geoefend voor het praktisch verkeersexamen en ook meegedaan. We hebben er voor gezorgd dat er fietsenrekken op het schoolplein kwamen. Voor het project stonden er denk ik 5 fietsen op schoolplein, daarna 25 à 30. We hebben via het ANWB kinderfietsenplan fietsen kunnen uitlenen en ook een aantal gedoneerd.'

Wat voor school in de Theresiaschool?

'De Theresiaschool is vlakbij het Zuidplein. De school ligt aan een drukke weg, kinderen kwamen lopend, met het of werden afgezet met de auto. Je merkt dat fietsen vanuit ouders niet wordt gestimuleerd. Ze vinden het vaak eng, zijn te beschermend, snel bang dat een kind valt.

Bloemhof is een beetje een achterstandswijk, er is veel armoede en dan is een fiets toch een hele aanschaf. Dat is een drempel. Er zijn ook veel allochtone ouders die het fietsen vanuit hun cultuur niet hebben meegekregen.'

Wat is een les die je meeneemt?

'Ik denk dat het heel belangrijk is om ouders enthousiast te maken voor fietsen. Ouders bepalen toch voor 95 procent wat hun kind doet, beweegt of eet. Fietsen is heel goed voor de motoriek. Wij vinden fietsen allemaal heel gewoon, maar motorisch is fietsen best uitdagend. Als je het op latere leeftijd moet leren is dat heel lastig. Ik ben heel enthousiast over het project. Het heeft echt een boost gegeven aan het fietsen. Door het project werden kinderen enthousiast voor het fietsen. Er was een jongen die woonde om de hoek van school, die kwam altijd lopend, maar nu heeft hij een fiets en hij fietst nog steeds. Dat geeft mij voldoening.'

Delta Cycling Rotterdam wil het plezier in fietsen benadrukken, met een knipoog naar de wielersport. Als je fiets kapot is, ga je niet naar de fietsmaker maar naar de campusmecaniciën.

fiets heeft, heeft leren fietsen en deelneemt aan het fietsexamen.' Of het zover komt, hangt af van de politiek.

Meer aandacht

Niet alleen in Rotterdam staat fietsstimulering op de agenda. Ook de gemeente Amsterdam formuleert als doelstelling in het Meerjarenplan Fiets om in wijken waar het fietsen achterblijft (stadsdelen Noord, Nieuw-West en Zuidoost) het fietsgebruik te stimuleren. De gemeente heeft nu opdracht gegeven voor een onderzoek om meer zicht te krijgen op manieren om fietsgebruik te stimuleren. De Hogeschool van Amsterdam gaat op een basisschool en een middelbare school onderzoeken welke barrières en motieven er zijn om te gaan fietsen. Daarnaast wordt geïnventariseerd welke fietsstimuleringsactiviteiten er de afgelopen tien jaar geweest zijn en hoe effectief die waren.

ANWB kinderfietsenplan

De ANWB zamelt gebruikte fietsen in onder haar leden, knapt ze op in werkplaatsen en geeft ze door aan organisaties als Nationaal Fonds Kinderhulp en Stichting Leergeld. Deze organisaties zorgen dat de fietsen terecht komen bij kinderen en jongeren uit gezinnen met weinig geld.

Dat is in een notendop het ANWB kinderfietsenplan. Het plan is drie jaar geleden ontstaan na een vraag van de GIO Foundation van Feyenoordtrainer Giovanni van Bronckhorst, een naschools sport- en onderwijs traject voor kinderen met een leerachterstand. Deze stichting zorgt onder andere dat deze jongeren bijles krijgen. Veel jongeren bleken geen vervoermiddel te hebben om naar bijles te komen. Via via kwam de vraag bij de ANWB terecht en daaruit ontstond het kinderfietsenplan.

Inmiddels bestaat het project drie jaar. En het is een groot succes. 'We hebben nu ruim 10.000 fietsen ingezameld,' zegt Sanne van den Rotten, projectmanager. De ANWB heeft drie eigen werkplaatsen, twee daarvan zijn ondergebracht bij wegenwacht-service-stations. Daarnaast zijn er nog acht andere werkplaatsen, dit zijn werkplaatsen waar mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt werken. Inge Veliscek, coördinator van de werkplaatsen geeft het voorbeeld van de werkplaats in Sint Odiliënberg. 'Daar werken we samen met een sociale werkplaats, ze hadden jongens

die iets met techniek wilden doen, maar ze hadden geen fietsen. Nou, wij hebben wel fietsen.'

De fietsen, afkomstig van de 4 miljoen ANWB-leden, zijn vaak in goede staat. Mountainbikes, racefietsen, fietsen met een derailleur worden niet ingezameld. In principe gaat het om kinderfietsen vanaf 24 inch, al zitten er af en toe ook kleinere fietsen bij.

Gemeenten, met name vanuit armoedebeleid, tonen veel belangstelling. Van den Rotten: 'We krijgen veel aanvragen en er is veel enthousiasme om hier iets mee te doen.'

Het plan is de komende maanden nog 5 à 6 werkplaatsen te openen. Van den Rotten: 'De stip op de horizon is om door het hele land werkplaatsen te hebben zodat leden ze daar kunnen brengen. Kinderen die een fiets nodig hebben, kunnen ze daar dan ophalen en meteen ter plekke kijken of de fiets past. Helemaal mooi zou het zijn, dat als blijkt dat iemand nog niet goed kan fietsen, er meteen een fietsles wordt aangeboden'.

Gelderland

De provincie Gelderland is 'Heel Gelderland Fietst' gestart met als onderdeel 'Alle kinderen kunnen fietsen'. 'Heel Gelderland Fietst' is gericht op het stimuleren van het fietsgebruik van nieuwe Nederlanders, kinderen en ouderen. Frank Eggen, programmaleider verkeer en gedrag van de provincie: 'Onze ambitie is om het fietsaandeel van de modal split in 2030 naar 35 procent te laten groeien, nu zit dat al jaren op 26 procent. We zetten een aantal initiatieven op en als een initiatief werkt, schalen we op.' Op 2 november startte het eerste project op een Apeldoornse school voor jonge vluchtelingen. Via het ANWB kinderfietsenplan (zie kader) krijgen

vijftien jongeren een fiets. Eggen: 'We zorgen voor fietsles en verkeerseducatie.' Andere pilots in Arnhem en de gemeente Overbetuwe volgen later. De provincie werkt voor dit programma samen met GGD, Fietsersbond, ANWB en met de zes Gelderse regio's.

De provincie Utrecht staat in de startblokken met pilots voor op de doelgroep toegesneden extra fietsvaardigheidsondersteuning. De Fietsmeesters, een organisatie die in de stad Utrecht fietsles en verkeerseducatie geeft, gaat in vier steden (Utrecht, Amersfoort, Nieuwegein, Veenendaal) extra ondersteuning geven aan basisschoolleerlingen met minder fietsvaardigheid. In elke stad wordt een andere vorm van extra

Feyenoordtrainer Giovanni van Bronckhorst ondersteunt kinderen met een leerachterstand.

De ANWB zamelde al meer dan 10.000 fietsen in.

Den Haag: al jaren extra aandacht aan fietsvaardigheid

De gemeente Den Haag financiert al jaren het programma Veilig Leren Fietsen. Het programma startte tien jaar geleden toen bleek dat steeds meer kinderen niet konden fietsen, geen fiets hadden en dus ook niet mee konden doen met het praktisch verkeersexamen. Er werd een programma opgezet met fietsvaardigheidslessen. Scholen kregen een permanent verkeersparcours op het schoolplein. De gemeente zorgde voor een aanhanger vol kinderfietsen in verschillende maten en allerlei materialen. De leerkrachten zelf, meestal de gymleraren, geven de lessen. Een school krijgt twee keer per schooljaar de aanhanger twee weken. Inmiddels zijn er vier karren, 30 scholen worden zo bediend.

En de resultaten zijn zichtbaar. Beleidsmedewerker Jacqueline Pieters, van de afdeling verkeer van de gemeente: 'We merken in het voortgezet onderwijs dat kinderen weer beter kunnen fietsen en dat ze ook vaker een fiets hebben. Er doen meer scholen mee aan verkeersexamen en ze slagen ook.'

Dat wil niet zeggen dat alle basisscholen in Den Haag meedoen aan het praktisch verkeersexamen. Den Haag heeft circa 165 basisscholen, in 2017 deed 74 procent van de scholen mee, precies het landelijk gemiddelde. Vergeleken met Rotterdam (was 15 procent in 2016, nu 40 procent) is dat een stuk hoger.

Voor het Haagse programma wordt nauw samengewerkt met de scholen. Tegenwoordig zitten er in de aanhanger ook allerlei andere voertuigen als stepjes, skateboards en loopfietsjes. Pieters: 'Ik ben vorige week nog op een school geweest, je ziet dat kinderen ontzettend veel plezier hebben. We zijn continu bezig dit verder te ontwikkelen. Dit is opgestart vanuit verkeerseducatie, maar fietsen is natuurlijk veel meer, het heeft ook impact op

Jacqueline Pieters
van de afdeling verkeer
van Den Haag:

**'Investeer
goed in de
relatie met
onderwijs.'**

gezondheid, op fysieke ontwikkeling, sport, meedoen aan de samenleving.'

Vorig jaar is gestart met ouder-kind-fietslessen. Pieters: 'We zeggen ouder-kind-fietslessen, in de praktijk gaat het om moeders. We geven de lessen vlak na school of in de pauze.' Een speciale verkeersleerkracht geeft 20 lessen. De eerste 10 lessen krijgen ouders en kinderen apart les, de laatste 10 doen moeders en kinderen samen. En er wordt afgesloten met een examen en een certificaat. Het is ontstaan vanuit de ervaring dat als de ouders niet fietsen, de kinderen het ook eerder voor gezien houden. Pieters: 'We wilden de ouders meer betrekken. We steken in vanuit de scholen, dat is de gemakkelijkste manier om de doelgroep te benaderen.'

Het programma Veilig Leren Fietsen valt helemaal onder verkeersveiligheid, en wordt uit dat budget betaald. Als tip voor gemeenten die met het onderwerp aan de gang gaan, zegt Pieters: 'Zorg dat het structureel in beleid zit, structurele financiering is belangrijk. En investeer goed in de relatie met onderwijs.'

ondersteuning getest. Zo wordt in de ene stad een mountainbike-parcours gebruikt en in een andere stad worden de ouders er meer bij betrokken. Jos Smulders, projectleider namens de provincie: 'In elke gemeente is de aanpak verschillend zodat we kunnen zien wat het beste werkt.'

Intentieverklaring

De Tour de Force heeft als doelstelling voor 2020 dat de 35 grootste gemeenten een werkend fietsstimuleringsbeleid hebben voor kinderen en vrouwen met migrantenachtergrond. Van der Steenhoven is nu druk bezig een intentieverklaring op te stellen voor de F10, de vijftien gemeenten met

grote ambities op fietsbeleid. In deze verklaring met als titel 'Alle kinderen kunnen fietsen' omarmen de F10-fietssteden 'het principe dat alle kinderen in hun gemeenten de kans moeten krijgen om te fietsen'.

Het is tijd voor beleid en voor structurele financiering, vindt Van der Steenhoven: 'Verkeerskundigen en bestuurders gaan er vaak te veel van uit dat iedereen kan fietsen. Dat is niet zo. Ik zou tegen hen willen zeggen: besef dat je hier beleid op moet voeren. Maak daar geld voor vrij. Een fietspad kost al gauw een miljoen. Als we nu eens een deel van dat geld gebruiken om het gebruik van dat fietspad te verhogen.'